

# Základy filozofie

ontologie

**Tomáš Ondráček**

**[ondracek.t@mail.muni.cz](mailto:ondracek.t@mail.muni.cz)**

Faculty of Economics and Administration, Masaryk University

# OTÁZKY

Co je?

- Jaké věci jsou?
- Jak věci jsou?
- Jak jsou věci, které nejsou?
- ...

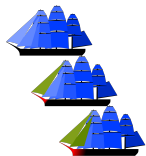
# příklad



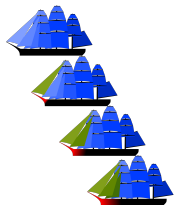
# příklad



# příklad

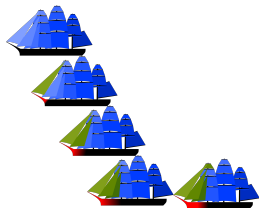


# příklad

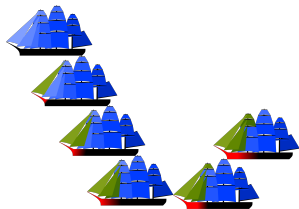




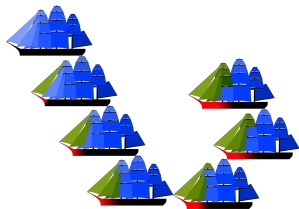
# příklad



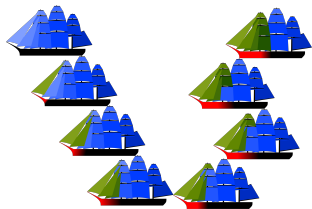
# příklad



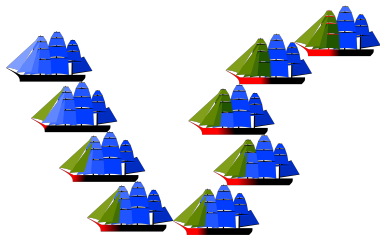
# příklad



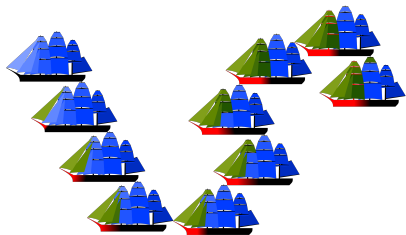
# příklad



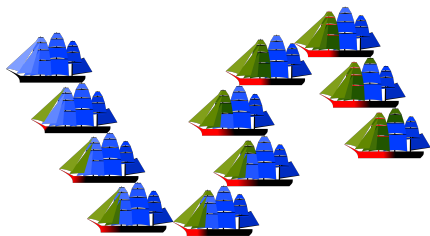
# příklad



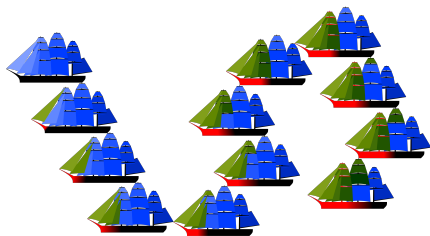
# příklad



## příklad

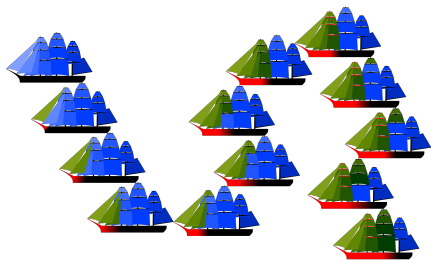


## příklad

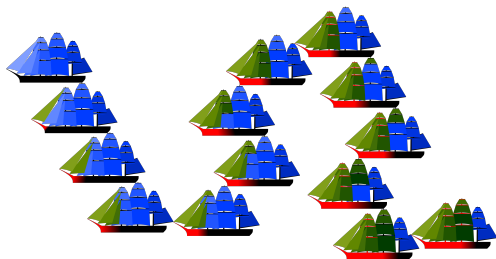




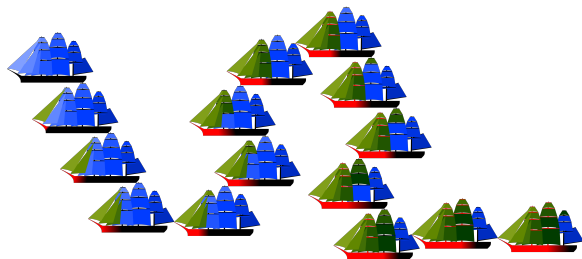
## příklad



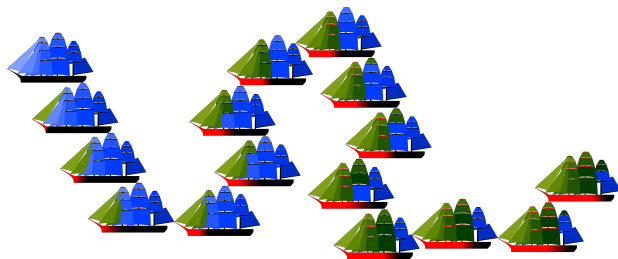
# příklad



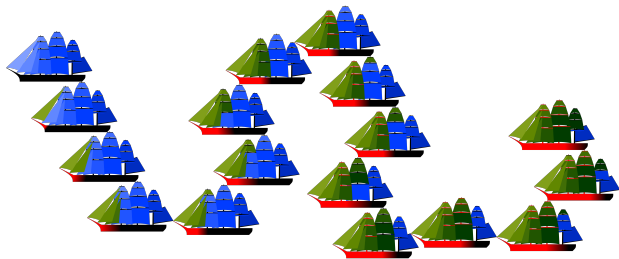
## příklad



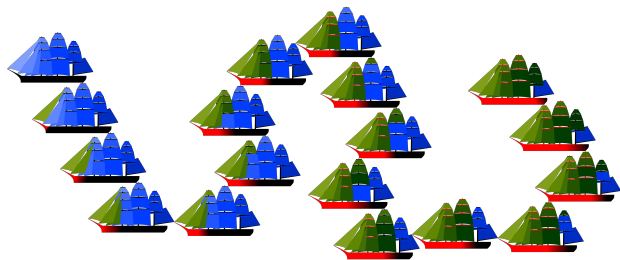
# příklad



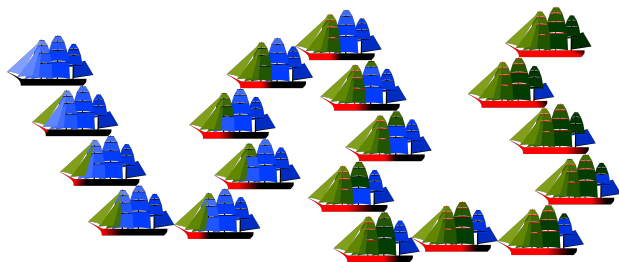
## příklad



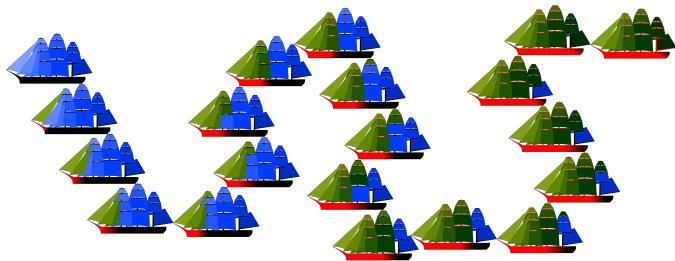
## příklad



## příklad

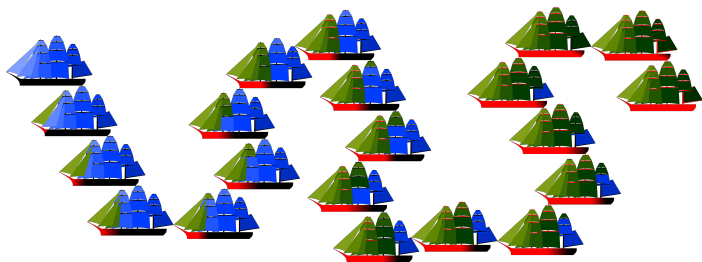


## příklad





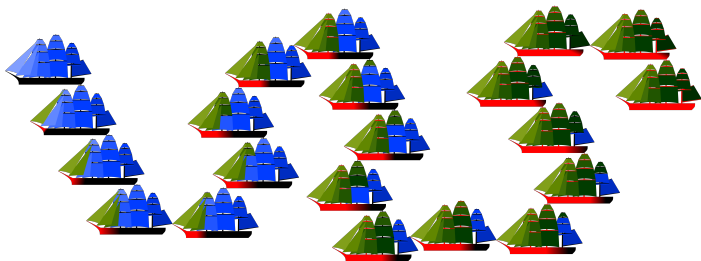
## příklad



# příklad



## příklad



# Parmenidés *DK 28 B2*

(fysis.cz, 2013)

Povím ti o těchto [cestách], podrž si to vyprávění, až je uslyšíš,  
jaké cesty poznání jsou jedině myslitelné:  
První, že je, a že nemůže nebýt,  
to je dráha přesvědčení, neb ono provází pravdu.  
Druhá, že není, a že je nutné, aby nebylo,  
o této cestě ti říkám, že je zcela nepoznatelná;  
neboť bys ani nepoznal, co není, není to totiž možné,  
ani by [o tom] nic neřekl.

# bytí jako bytí

τὸ ὄν ἢ τὸ ὄν  
ens qua ens

je

Co je „je“?

# je

- Kočka je.
- Kočka je černá.
- Kočka je zlá (stvůra).
- Kočka je kočka.

**jedno a mnoho**

monismus  
pluralismus



# přehled

pralátka, ἀρχή, principium

- THALÉS

- ὕδωρ, aqua

- ANAXIMANDROS

- ἄπειρον, apeiron

- ANAXIMÉNES

- ἀήρ, aër

- EMPEDOKLÉS

- „Navíc jako první řekl, že prvky [στοιχεία], o nichž hovoříme jako o prvcích v podobě látky, jsou čtyři.“

DK 31 A37

(Kirk, Raven, & Schofield, 2004)

- ANAXAGORÁS

- ATOMISTÉ

- Leukipos

- Démokritos

# Jak je?

- Svět je.
  - Svět je a má strukturu.
  - Svět je a nemá strukturu.
- Svět není.

# UNIVERZÁLIE

# jednotliviny a obecniny

# jednotliviny

- Věci smyslového světa.
- Konkrétní, jedinečné, časoprostorově lokalizovatelné.
- Jsou proměnlivé.
- Označujeme je vlastními jmény.

# univerzálie

- Z latinského *universale* = „obecné“ (obecniny).
- Něco, co je společné více věcem.
  
- Univerzálie jsou:
  - exemplifikovány jednotlivinami,
  - opakovatelné,
  - abstraktní,
  - bez kauzálního potenciálu,
  - bez časoprostorové lokalizace,
  - nehmotné,
  - ⋮
  
- Červený, strom, dobro,...

## Porfyriovy a Abélardovy otázky

1. Existují univerzálie jako samostatné věci nebo pouze v mysli?
2. Existují-li samostatně, jsou tělesné či netělesné?
3. Jsou oddělené od smyslových věcí nebo pouze v jednotlivinách?
4. Existuje univerzálie i tehdy, když již není žádná jednotlivina, již by bylo možné tuto univerzálii predikovat?

## základní přístupy

- Podle odpovědi na první Porfyriovu otázku se rozlišují dva základní přístupy:
  - Univerzálie existují jen v mysli – *nominalismus*.
  - Univerzálie existují samostatně – *realismus*.



# realismus a jeho varianty

# krajní realismus

- Univerzálie existují samostatně, jsou netělesné a existují odděleně od jednotlivin.
- Univerzálie existují před věcmi (*universalia ante rem*).
- Univerzálie jako věčné, nezávislé a neměnné vzory pro jednotliviny.
- Platónova (naivní) teorie idejí.

# umírněné varianty realismu

- Aristotelský realismus:
  - Univerzálie existují, ale nejsou oddělitelné od věcí (*universalia in re*).
  - Jednotliviny vznikají spojením látky a formy.
  
- Umírněný realismus Tomáše Akvinského a Alberta velikého:
  - *Universalia ante rem* – univerzálie jako myšlenky v Boží myslí.
  - *Universalia in re* – univerzálie jsou vtěleny ve věcech.
  - *Universalia post rem* – univerzálie získané lidskou myslí pomocí abstrakce.

# nominalismus a jeho varianty

# krajní nominalismus

- Obecniny neexistují.
- Existují jen jednotliviny, na jejichž základě vytváří člověk slova pro obecniny (*universalia post rem*).
- Arbitrární slova pro označení určité skupiny jednotlivin.
- Univerzálie je pouhý „závan hlasu“ (*flatus vocis*).

# umírněné varianty nominalismu

- **Konceptualismus:**
  - Univerzálie je slovo, které má význam.
  - Univerzálie existují pouze v mysli.
  - Univerzálie vytváří rozum na základě abstrakce.

# status uměleckého díla

# problém

- Jaký ontologický status má umělecké dílo?
- O čem se bavíme, když mluvíme o Beethovenově *Deváté*?
- Je možné zničit Beethovenovu *Devátou*?



# type a token

*token* partitura, provedení,...

*type* univerzálie, idea, množina tokenů,...

# Je možné zničit Devátou?

- Je možné zničit všechny *tokeny Deváté*.
- Je možné zničit *type Deváté*?

# ROZDÍLY V BYTÍ

- abstraktní, konkrétní
- jsoucí, existující
- existující, subsistující ...

# závazky

- ontologické
- existenční

# OTÁZKA NA ZÁVĚR

Proč je spíše něco,  
než nic?

# SHRNUTÍ A ZÁVĚR



## Co si odnést?

Abychom mohli něco zkoumat,  
musíme vědět,  
zda to je a jak to je.

# důležité pojmy a koncepty I

## POJMY

- monismus
- pluralismus
- pralátka
- obecniny, univerzálie
- jednotliviny
- nominalismus
- realismus

# důležité pojmy a koncepty II

## PROBLÉMY

- Co je „je“?
- Jak je?
- Co jsou ontologické závazky?

# Zdroje

fysis.cz. (2013). *Parmenidés*. <http://www.fysis.cz/presokratici/parmenides/28bcz.pdf>.

Kirk, G. S., Raven, J. E., & Schofield, M. (2004). *Předsókratovští filosofové: kritické dějiny s vybranými texty*. OIKOYMENH.

Tato prezentace vznikla za podpory  
Fondu rozvoje Masarykovy univerzity  
Projekt: MUNI/FR/1266/2017  
Inovace výuky filozofie a etiky pro studenty ESF

**M A S A R Y K O V A**  
**U N I V E R Z I T A**